

DANMARKS NATIONALBANK

3. MARTS 2022 — NR. 3

Kontanters anvendelse i samfundet

Kontanter bruges stadig mindre i den fysiske handel i Danmark, men anvendes også til værdiopbevaring og betalinger mellem privatpersoner.

12 pct.

af betalingerne i fysisk handel foretages med kontanter. Corona har medvirket til færre kontantbetalinger.

[Læs mere](#)

3 pct. af BNP

udgør kontantomløbet i Danmark. Kontantomløbet er steget ca. 7 mia. kr. de seneste to år.

[Læs mere](#)

Hver 4. betaling

mellem privatpersoner foretages med kontanter. Kontanter anvendes især til gaver og lommepege.

[Læs mere](#)

1 ud af 3 borgere

har en opsparing i kontanter. Lave indlånsrenter har medvirket til yderligere værdiopbevaring i kontanter.

[Læs mere](#)

Digitalisering

Den digitale transformation går hurtigt i disse år, og Danmark og de øvrige nordiske lande er i dag blandt de mest digitaliserede lande i verden.

Digitaliseringen medfører forandringer. Tydelige forandringer er for eksempel måden, vi køber og betaler for varer på, eller måden, vi overfører penge til hinanden på. Men den øgede grad af digitalisering og nye digitale teknologier kan også have betydning for økonomiens vækstpotentiale og udviklingen på arbejdsmarkedet. Varepriser, samhandel med andre lande, stabiliteten i den finansielle sektor og selve måden, vi opgør den digitale økonomi på, påvirkes også af digitaliseringen.

Nationalbanken sætter fokus på den digitale udvikling og betydningen for samfundsøkonomien i en serie af udgivelser.

OM DENNE ANALYSE

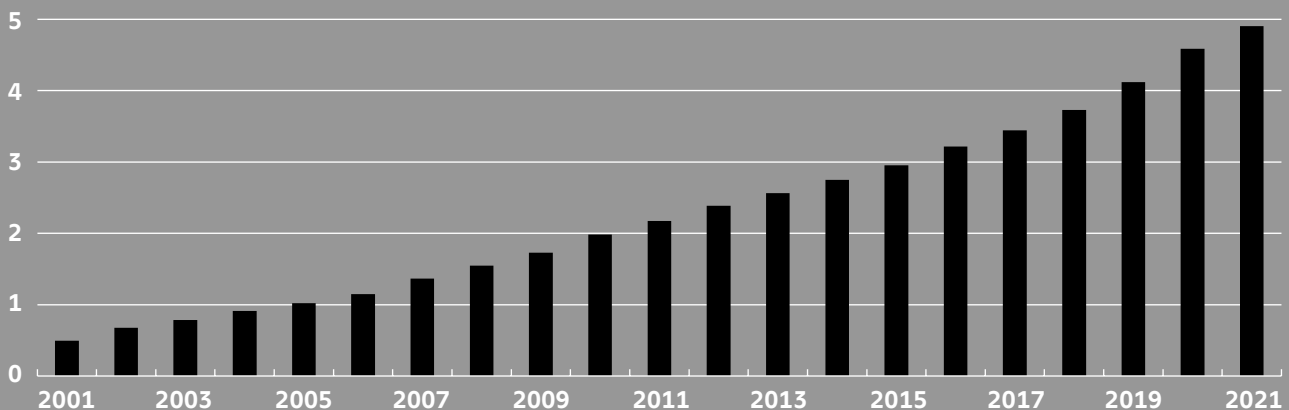
Kontanter i samfundet

I Danmark bliver der længere mellem kontantbetalingerne, når borgere betaler for varer og tjenesteydelser i butikkerne. Imidlertid anvender mere end hver tredje borger kontanter til værdiopbevaring, og de bruges fortsat i vid udstrækning til betalinger mellem privatpersoner.

Analysen præsenterer de vigtigste indsigter i borgernes anvendelse af kontanter i samfundet på basis af Nationalbankens husholdningsundersøgelse fra 2021.

Brugere af internettet på globalt plan

Antal, mia.

Kontanter anvendes fortsat mindre til betalinger i butikker

Kontanter anvendes stadig mindre, når borgere betaler for varer og tjenesteydelser i butikkerne. De seneste fire år er andelen af betalinger foretaget med kontanter i fysisk handel næsten halveret fra 23 pct. af betalingerne i 2017 til 12 pct. af betalingerne i 2021, se figur 1.¹

Siden 2019 er antallet af kontantbetalinger i fysisk handel reduceret ca. 25 pct. fra 342 mio. betalinger til ca. 257 mio. betalinger sidste år. Den samlede værdi af betalinger foretaget med kontanter er dog kun reduceret med 12 pct. fra ca. 49 mia. kr. i 2019 til ca. 43 mia. kr. i 2021.

Det viser Nationalbankens undersøgelse af borgernes betalingsvaner fra 2021, se tabelanneks. Undersøgelsen er nærmere beskrevet i boks 1.²

Alder betyder mindre for brugen af kontanter

Kontantbetaling i butikkerne er blevet mindre aldersbestemt de seneste år. Det afspejler, at flere ældre borgere i stadig højere grad foretrækker at betale med digitale betalingsløsninger. Borgere over 70 år har siden 2017 mere end halveret brugen af kontanter, så de i dag kun benytter kontanter ved færre end 2 ud af 10 betalinger i butikkerne. Udviklingen i brugen af kontanter på tværs af den resterende befolkning er også reduceret markant siden 2017, men i et lavere tempo, da brugen af kontanter her i forvejen var lav, se figur 2.

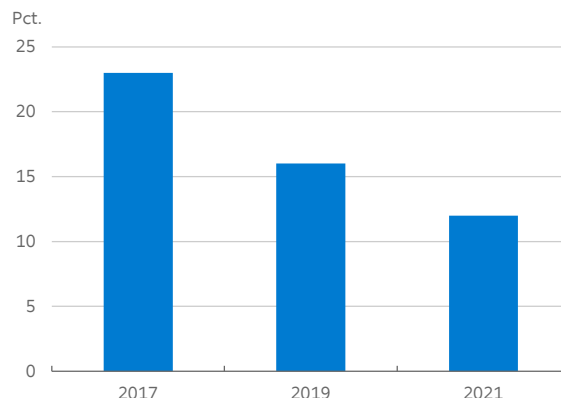
En af forklaringerne på den generelle udvikling med faldende brug af kontanter i fysisk handel er, at det er blevet lettere at betale digitalt, fx ved hjælp af kontaktløse kortbetalinger og nye mobilbetalingsløsninger.

1 I analysen inkluderer fysisk handel alle fysiske salgssteder, betjening ved kassen i en bank eller på posthuset og selvbetjeningsmiljøer, fx ved Storebæltsforbindelsen eller en billetautomat på togstationen.

2 Se også Danmarks Nationalbank, Jakob Mølgaard Heisel og Marcus Clausen Brock, Danmark er blandt de mest digitaliserede lande på betalingsområdet, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 2, februar 2022 ([link](#)).

Stort fald i brugen af kontanter til betalinger i fysisk handel siden 2017

Figur 1

Anm.: Figuren angiver antal betalinger foretaget med kontanter som andel af det samlede antal betalinger i fysisk handel.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

Nationalbankens undersøgelse af borgernes betalingsvaner i 2021

Boks 1

Nationalbanken har for tredje gang undersøgt borgernes betalingsvaner, herunder deres brug af kontanter. Undersøgelsen blev foretaget af Kantar Gallup og er baseret på besvarelser fra 1.712 repræsentativt udvalgte borgere i alderen 15-79 år.¹

De udvalgte borgere har udfyldt en betalingsdagbog med deres betalinger over én hel dag. For hver betaling har respondenterne oplyst en række informationer, herunder betalingsform og lokation, fx betaling med kontanter i fysisk handel eller MobilePay på internettet.² Stikprøven danner grundlag for analysens aggregerede resultater.

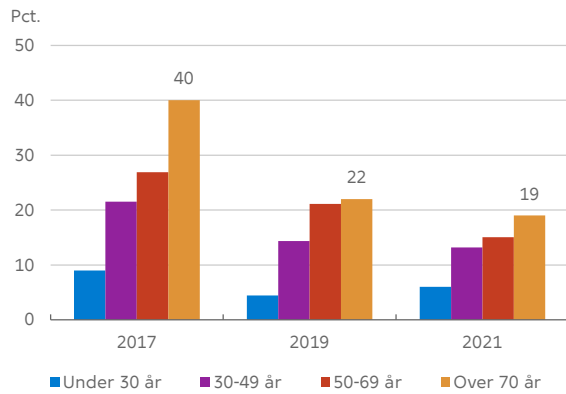
I tillæg til betalingsdagbogen har respondenterne besvaret en række spørgsmål om betalingspræferencer og kontanter, fx om deres foretrukne betalingsløsninger i fysisk handel og på internettet. Betalingsdagbogen og øvrige oplysninger i undersøgelsen er indhentet over en måned fra 16. august til 17. september 2021.

Undersøgelsens usikkerhed er +/- 2 procentpoint ved spørgsmål med udgangspunkt i hele stikprøven. Usikkerheden er større ved opdeling på aldersgrupper og delspørgsmål, hvor antallet af besvarelser er lavere.

1 Nationalbanken har tidligere undersøgt borgernes betalingsvaner i 2017 og 2019.
2 Undersøgelsen inkluderer - ud over kontanter og betalinger med mobilen - kortbetalinger samt overførsler og transaktioner mellem private, fx lommepenge eller gaver.

Borgere over 70 år har halveret brugen af kontanter siden 2017

Figur 2

Anm.: Figuren viser andelen af betalinger foretaget med kontanter i fysisk handel fordelt på aldersgrupper.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

Brugen af kontanter i Danmark er lav i forhold til en række europæiske lande. Kontanter blev eksempelvis anvendt til 73 pct. af betalingerne i fysisk handel og mellem privatpersoner i euroområdet i 2019, og særlig udbredt var brugen af kontanter blandt euroområdets borgere over 65 år.³ Kun i Sverige og Norge var brugen af kontanter lavere end i Danmark: I Sverige udgjorde kontantbetalinger 9 pct. af det samlede antal betalinger i fysisk handel i 2020, og i Norge udgjorde de 3 pct. af betalingerne i 2021.⁴

I Danmark er butikker som hovedregel forpligtede til at tage imod kontanter, og forbrugerne kan i udgangspunktet frit vælge mellem at betale med kontanter eller digitale løsninger i de fleste betalings-situationer, se boks 2. Kontantpligten i Danmark kan være en medvirkende faktor til forskellen i brugen af kontanter mellem eksempelvis Sverige og Danmark, da Sverige ikke har en tilsvarende regel, der forpligter betalingsmodtagere til at modtage kontanter i en lang række betalingssituationer.

Regler for brug af kontanter i Danmark

Boks 2

Den danske betalingslovgivning er funderet i EU's direktiv om betalingstjenester. I dansk lovgivning er der dog en særregel, som forpligter betalingsmodtagere til at modtage kontanter i en række betalingssituationer – også kaldet kontantpligten.¹

Kontantpligten indebærer, at fysiske forretninger ikke kan afvise kontanter, hvis forretningen er bemandet og modtager digitale betalingsløsninger, fx betalingskort. Undtaget fra kontantpligten er fjernhandel, herunder internethandel og selvbetjeningsmiljøer, fx ubemandede tankstationer. Derudover er bemandede forretninger ikke forpligtede til at modtage kontanter fra kl. 22 til kl. 6. I områder med forhøjet risiko for røveri gælder forpligtelsen til at modtage kontanter ikke fra kl. 20. Erhvervsministeren kan dog fastsætte regler om, at bestemte typer af betalingsmodtagere, fx døgnapoteker, altid er forpligtede til at modtage kontanter. Senest har Erhvervsministeriet fremsat forslag til lov om betalinger, herunder en formalisering af dispensationspraksissen. Det betyder, at en række afgrænsede arrangementer af kortere varighed undtages fra kontantpligten, fx markeder og festivaler, uden at Finanstilsynet skal godkende beslutningen. Derudover indeholder forslaget, at der sker fritagelse for at modtage betalinger med kontanter mellem erhvervsdrivende. Det sker blandt andet af hensyn til risiko for hvidvask og omkostninger forbundet med kontanthåndtering.²

Reglerne for at modtage kontanter er desuden omfattet af hvidvaskloven³, som medfører et forbud for forretningsdrivende mod at modtage kontantbetalinger på mere end 20.000 kr., hvis ikke de er omfattet af lovens skærpede indberetningspligt.

Brugen af kontanter begrænses også i møntloven, da ingen betalingsmodtager er forpligtet til én betaling at modtage mere end 25 mønter af hver enhed.⁴

1. Lov om betalinger § 81, jf. LBK nr. 1024 af 03/10/2019 ([link](#)).
2. Se Folketinget, *Forslag til lov om ændring af finansiel virksomhed m.fl.*, februar 2022 ([link](#)).
3. Hvidvaskloven § 5, jf. LBK nr. 1782 af 27/11/2020 ([link](#)).
4. Møntloven § 4, jf. LBK nr. 817 af 21/12/1988 ([link](#)).

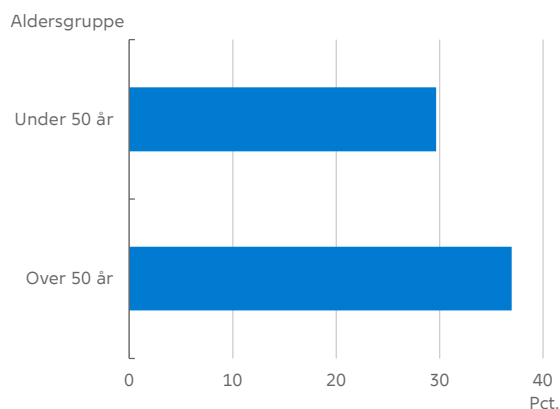
³ Betalinger mellem private (P2P) og betalinger i fysisk handel (C2B) er inkluderet i undersøgelsen *Study on the payment attitudes of consumers in the euro area (SPACE)*, Den Europæiske Centralbank, december 2020 ([link](#)). I Danmark er den samlede brug af kontanter 14 pct. på tværs af C2B- og P2P-betalinger.

⁴ Se Sveriges Riksbank, *Betalingsrapport 2021*, november 2021 ([link](#)) og Norges Bank, *Kunderetta betalingsformidling 2020*, *Noregs Bank Memo*, nr. 2, 2021 ([link](#)).

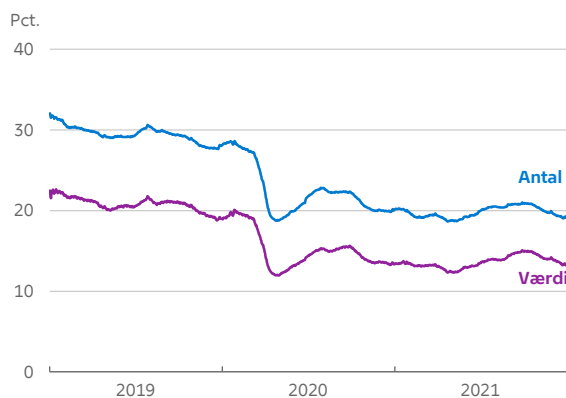
Corona har reduceret brugen af kontanter til betalinger

Figur 3

Andel af borgere, der har anvendt kontanter i mindre omfang som følge af corona

Kontanters andel af de samlede betalinger i supermarkederne

Anm.: Venstre figur viser resultatet fra Nationalbankens spørgeundersøgelse foretaget i august 2021. Højre figur viser brugen af kontanter i en række supermarkeder og 7-Eleven vægtes efter antal transaktioner og omsætning (4 ugers glidende gennemsnit).

Kilde: Coop Danmark A/S, Salling Group A/S, Rema 1000, 7-Eleven og Danmarks Nationalbank.

Corona har medvirket til et fald i brugen af kontanter i butikkerne

En forklaring på faldet i brugen af kontanter på tværs af befolkningen siden 2019 er corona-pandemien. Pandemien har i høj grad ændret borgernes forbrugsmønstre og betalingsvaner og har således betydet et skifte væk fra kontanter mod digitale betalingsløsninger. Skiftet skal ses i sammenhæng med en generel utryghed og frygt for smitte hos såvel kunder som forretninger samt butikernes opfordring til borgerne om at fravælge kontanter til betalinger siden pandemiens begyndelse.⁵

Nationalbankens undersøgelse fra 2021 viser, at en del af borgerne har anvendt kontanter i mindre omfang som følge af pandemien. Ændringen var størst blandt befolkningen over 50 år, se figur 3, venstre. Det skal ses i sammenhæng med, at det var den del af befolkningen, der betalte mest med kontanter inden pandemien.⁶

Pandemiens effekt på brugen af kontanter slog igennem allerede i foråret 2020, hvor mere end 40 pct. af den samlede befolkning angav, at de anvendte kontanter i mindre omfang til at betale med end før corona-pandemien.⁷

Den mindre brug af kontanter understøttes af data fra nogle af Danmarks større detailbutikskæder. Eksempelvis blev antallet af kontantbetalinger i supermarkederne reduceret med ca. en tredjedel til 19 pct. af de samlede betalinger umiddelbart efter nedlukningen i marts 2020, se figur 3, højre. Brugen af kontanter er siden stabiliseret omkring dette niveau, hvorfor corona også lader til at have medvirket til et betydeligt niveauskifte i brugen af kontanter i supermarkederne siden pandemiens begyndelse i foråret 2020.

5 Den danske kontantregel, der pålægger forretninger som hovedregel at tage imod kontanter, har dog været gældende hele perioden, jf. udtalelse fra forbrugerombudsmanden 12. maj 2020 ([link](#)).

6 Se Danmarks Nationalbank, Jakob Mølgaard Heisel, Der bliver længere mellem kontantbetalinger, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 3, februar 2020 ([link](#)).

7 Danmarks Nationalbank undersøgte i maj 2020 borgernes betalingsadfærd som følge af corona. Undersøgelsen omfattede en stikprøve af 1.021 repræsentativt udvalgte borgere.

Kontanter anvendes ofte i supermarkederne

Selv om brugen af kontanter i supermarkederne er faldende, så peger data på, at kontanter anvendes mere i supermarkeder sammenlignet med det generelle billede i fysisk handel: Mens hver 5. betaling i supermarkederne blev foretaget med kontanter sidste år, var det ca. hver 8. betaling på tværs af den samlede fysiske handel, se figur 1.

Samtidig udgør transaktionsomfanget i supermarkederne en stor andel af det samlede transaktionsomfang i fysisk handel, hvorfor hovedparten af alle kontantbetalinger i fysisk handel blev foretaget i supermarkederne i 2021. Det betyder også, at brugen af kontanter i en række butikker er begrænset. Disse butikker kan opleve, at de ressourcer og den tid, som anvendes til håndteringen af kontanter, ikke står mål med den begrænsede anvendelse. Lovgivningen på området er løbende blevet tilpasset, og senest har Erhvervsministeriet fremsat et forslag om, at en række virksomheder fritages fra at modtage betalinger med kontanter i fysisk handel, se boks 2.

Nogle ser kontanter som et beredskab, hvis andre løsninger ikke virker

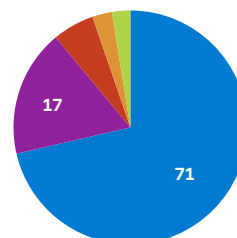
Selv om 9 ud af 10 borgere er tilfredse med de digitale betalingsløsninger, der eksisterer i dag, se figur 4, er der et bredt ønske blandt borgerne om at bibeholde muligheden for at betale med kontanter i butikkerne. Således mener mere end 4 ud af 10, at forretninger ikke skal have lov til at afvise kontanter i butikkerne. Derudover vurderer 3 ud af 10 borgere, at det ville være et problem for dem, hvis der ikke var kontanter i samfundet, da de ser kontanter som et beredskab, hvis andre betalingsløsninger ikke virker.

Kontanter som alternativ betalingsløsning fremhæves også, når borgerne spørges ind til de vigtigste fordele ved kontanter som betalingsmiddel. Her svarer halvdelen af befolkningen, at kontanter er gode at have, når andre løsninger ikke virker, mens mere end hver fjerde angiver, at den største fordel ved kontanter er, at de accepteres overalt. Begge årsager peger i retning af, at kontanter er et alternativ for en gruppe borgere, hvis digitale betalingsløsninger ikke kan benyttes i en konkret situation.

Stor tilfredshed med digitale betalingsløsninger i Danmark

Figur 4

Pct.

■ Enig
■ Overvejende enig
■ Hverken/eller
■ Overvejende uenig
■ Uenig

Anm.: Respondenterne blev spurgt: "De betalingsmetoder, der eksisterer i dag, udoer kontanter, opfylder mine behov".
Kilde: Danmarks Nationalbank.

Selv om kontanter umiddelbart kan fremstå som en god alternativ løsning for den enkelte borger, så kræver det, at borgerne har kontanter på sig i den konkrete betalingssituation. Imidlertid har mere end hver fjerde af dem, der ser kontanter som et alternativ, når andre betalingsløsninger ikke virker, under 100 kr. på sig i kontanter til betalinger. Det samme billede tegner sig i den brede befolkning, hvor en tredjedel typisk ingen kontanter har på sig til betalinger, se figur 5. Dette er bredt funderet på tværs af både alder og køn.

I en konkret situation, hvor et nedbrud er isoleret til en enkelt betalingsløsning eller et mindre geografisk område i kortere tid, kan kontanter fungere som et alternativ for den enkelte borger, såfremt borgeren har kontanter på sig. Det kan imidlertid være mere begrænset, hvor stor en rolle kontanter kan spille som beredskab fx ved et omfattende og længerevarende strømnedbrud. Ud over at de fleste borgere kun har en lille beholdning af kontanter til betalinger, kan det eksempelvis være svært at få adgang til at hæve kontanter, da de fleste banker og kontantautomater ikke har adgang til nødstrøm.

Derudover anvender en række butikker fx lukkede kontantsystemer, som typisk kræver strøm, hvorfor butikkens byttepenge ikke kan tilgås.

Hver fjerde betaling mellem private blev foretaget med kontanter i 2021

Det er ikke kun i fysisk handel, at der bliver længere mellem kontantbetalingerne. Sidste år blev 23 pct. af de samlede betalinger mellem privatpersoner foretaget med kontanter mod 30 pct. af betalingerne i 2019. Betalinger mellem privatpersoner inkluderer lomme penge, gaver, regningsdeling, lån og betalinger på digitale og fysiske markedspladser. Stadig flere betalinger mellem privatpersoner foretages via digitale markedspladser, hvor kontanter i udgangspunktet ikke kan anvendes. Det er medvirkende til, at kontanter anvendes i mindre omfang end tidligere.

Ifølge Nationalbankens undersøgelse blev 7 ud af 10 betalinger mellem privatpersoner foretaget med mobilen i 2021, mens knap 1 ud af 10 betalinger blev foretaget med øvrige betalingsløsninger, fx via net- og mobilbank.⁸

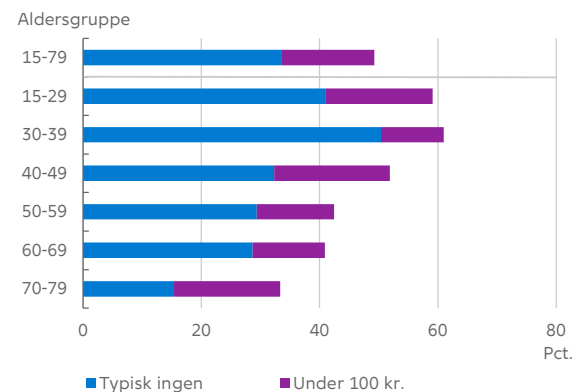
Borgere under 30 år har halveret brugen af kontanter til betalinger mellem private

Faldet i brugen af kontanter er især drevet af de unge, da de foretrækker digitale løsninger til betalinger. Unge anvender eksempelvis mobilen hyppigere end den øvrige befolkning. Langt de fleste betalinger mellem unge foregår i dag med mobilen, fx i form af regningsdelinger, hvor der hyppigt afregnes med hinanden. Det medvirker til, at borgerne under 30 år har mere end halveret brugen af kontanter til betaling mellem private til 13 pct. i 2021 mod 27 pct. i 2019, se figur 6.

Kontanter anvendes til gaver og lommepenge

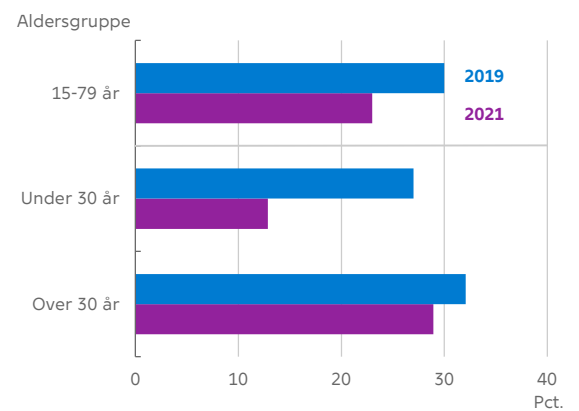
Kontanter anvendes fortsat i vid udstrækning blandt borgere over 30 år, se figur 6. En af forklaringerne er, at en stor andel af borgerne over 30 år holder fast i at give gaver og betale lommepenge til børn og børnebørn i kontanter. Gaver og lommepenge stod

Halvdelen af befolkningen har under 100 kr. på sig i kontanter til betalinger Figur 5

Anm.: Figuren viser andelen af borgere i alderen 15-79 år, som typisk har ingen eller under 100 kr. på sig til betalinger.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

Færre kontantbetalinger mellem private på tværs af alle aldersgrupper Figur 6

Anm.: Figuren inkluderer også betalinger via digitale markedspladser, hvor kontanter i udgangspunktet ikke kan anvendes.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

⁸ Se også Danmarks Nationalbank, Jakob Mølgaard Heisel og Marcus Clausen Brock, Danmark er blandt de mest digitaliserede lande på betalingsområdet, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 2, februar 2022 ([link](#)).

for størstedelen af alle transaktioner med kontanter i denne aldersgruppe i 2021. Samlet set blev der foretaget ca. 84 mio. betalinger med kontanter mellem privatpersoner i 2021, hvoraf ca. 35 mio. transaktioner var enten gaver eller lommepege. Ifølge Nationalbankens undersøgelse er 14 pct. af befolkningen bekymrede for, at deres børn eller børnebørn får et forvrænget billede af penge, hvis kontanter blev afskaffet. Denne bekymring kan spille ind på valget af kontanter til fx lommepege.

Kontantomløbet i Danmark er blandt de laveste i international sammenhæng

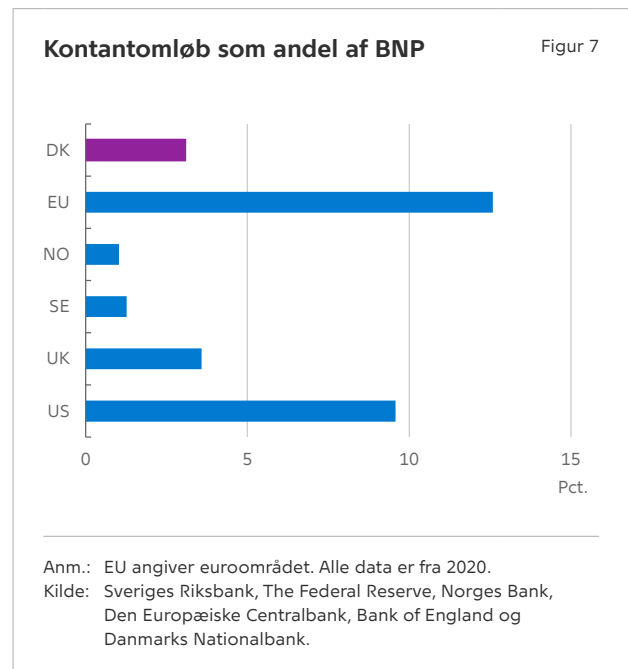
I 2020 udgjorde det samlede kontantomløb i Danmark ca. 3 pct. af bruttonationalproduktet, BNP. Det er på niveau med tidligere år.

I en international sammenligning ligger Danmark lavt i forhold til euroområdet, hvor kontantomløbet udgjorde mere end 12 pct. af BNP i 2020, se figur 7. Omvendt ligger niveauet i Danmark højere end i Norge og Sverige. Forskellen på tværs af landene skyldes primært variation i efterspørgslen efter kontanter til betalinger og værdiopbevaring. Eksempelvis anvendes kontanter i vid udstrækning til betalinger i euroområdet, hvilket medvirker til det højere niveau end i Danmark.

Det samlede udestående af sedler og mønter i Danmark var 77,6 mia. kr. ultimo 2021.⁹

Efterspørgslen efter kontanter er steget de seneste år i Danmark

Efterspørgslen efter kontanter til betalinger har været aftagende i Danmark i en lang årrække. Imidlertid er den samlede efterspørgsel efter kontanter steget de seneste par år. Efterspørgslen steg umiddelbart efter nedlukningen af samfundet i foråret 2020 og igen fra efteråret 2020, se figur 8, venstre. Seddelomløbet lå

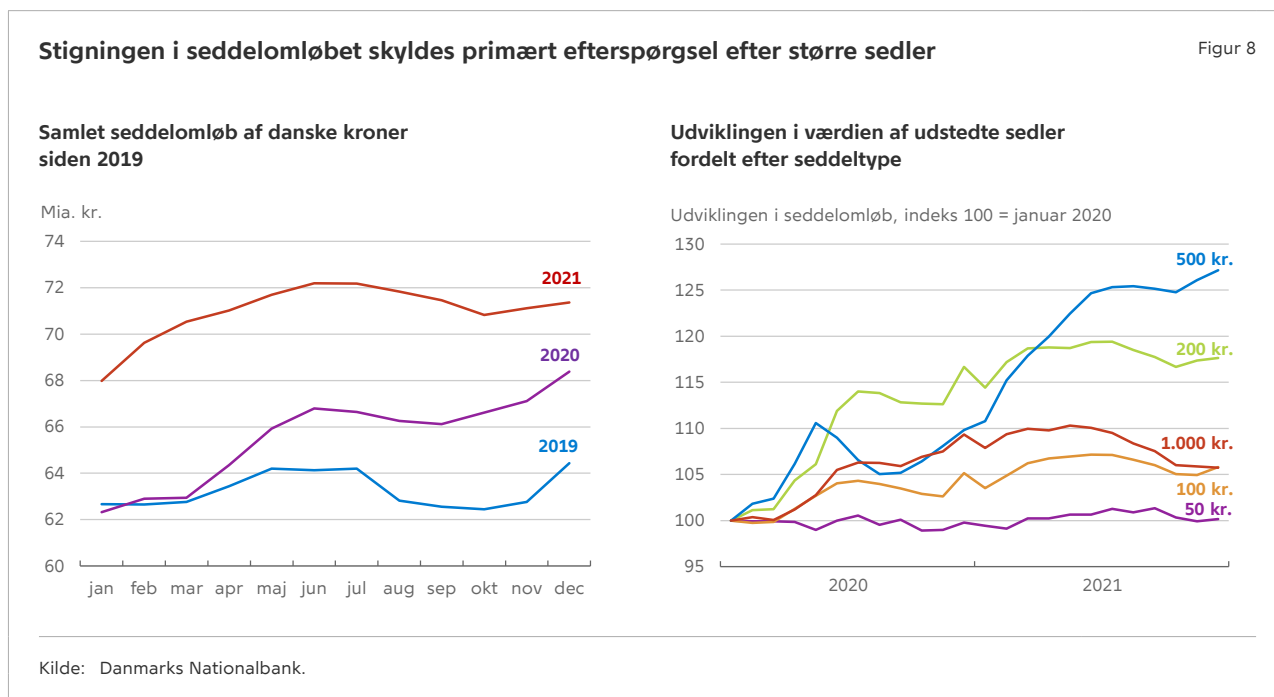
i december 2021 ca. 7 mia. kr. over niveauet i samme måned i 2019.

En forklaring på den øgede efterspørgsel efter kontanter kan være, at nedlukningerne af det danske samfund har medvirket til, at borgere og mindre virksomheder ikke har haft mulighed for at anvende kontanter til betalinger i samme omfang som tidligere.¹⁰ Det kan, i kombination med butikernes opfordring til at betale digitalt, have medført en midlertidig ophobning af kontanter blandt borgere og virksomheder.

En anden forklaring kan være, at færre kontantbetalinger og et relativt stigende ressourceforbrug i forbindelse med håndtering af kontanter har fået flere virksomheder til at overveje, hvor tit kontanter bør afhentes eller indleveres i døgnbokse. Færre afhentninger og indleveringer af kontanter kan have medvirket til at reducere omløbshastigheden og dermed øge behovet for flere kontanter i cirkulation.

⁹ Se Nationalbankens statistikbank, specifikation til Nationalbankens balance, DNSNB1 ([link](#)). Det samlede udestående inkluderer færøske sedler samt danske sedler og mønter fra tidligere serier udstedt før seneste serie fra 2009. Færøske sedler udgjorde 0,5 mia. kr., og sedler og mønter fra tidligere danske serier udgjorde 4,2 mia. kr. ultimo 2021.

¹⁰ Se Danmarks Nationalbank, Heisel, Koch og Pedersen, Detailbetalinger før, under og efter corona-nedlukningen, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 16, september 2020 ([link](#)).

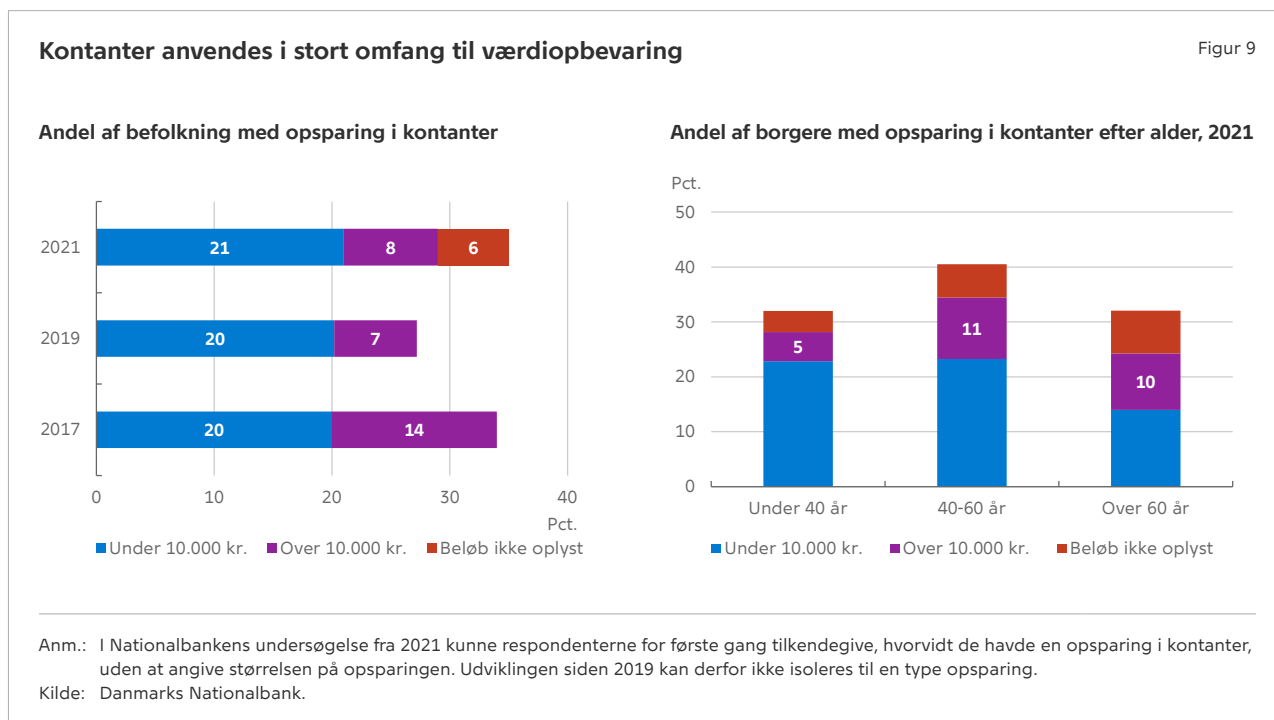
En tredje forklaring kan være, at lave indlånsrenter i bankerne har øget incitamentet i retning mod yderligere værdiopbevaring i kontanter blandt borgere og virksomheder. Udviklingen i retning mod yderligere værdiopbevaring i kontanter understøttes af, at efterspørgslen efter kontanter især er steget for de større sedler. Eksempelvis er omløbet af 500-kronesedler steget mere end 27 pct. siden januar 2020, mens omløbet af 50-kronesedler har ligget stabilt i perioden, se figur 8, højre.¹¹

Mens efterspørgslen efter kontanter er steget de seneste år, har bankerne reduceret deres kontantbeholdning. Bankernes beholdning af kontanter var 7,1 mia. kr. ultimo 2021 i forhold til 8,8 mia. kr. ultimo 2019.¹² Data fra Nationalbankens statistik for betalinger viser også, at pandemien ikke har medført et stigende antal hævnings af kontanter i pandemiens indledende fase.¹³ Dermed har bankerne ikke haft behov for at øge deres beholdning af kontanter for at efterleve kundernes efterspørgsel efter kontanter.

11 Det er fortrinsvist 500- og 1000-kronesedler, der anvendes til værdiopbevaring, mens andre seddeltyper oftest anvendes til betalinger. Det er ikke muligt at hæve 1000-kronesedler i kontantautomater i en række banker i Danmark, fx Jyske Bank.

12 Nationalbankens statistikbank, MFI-sektorens balance DNBALA ([link](#)).

13 Nationalbankens statistikbank DNBSIH ([link](#)).

Mere end hver tredje dansker har en opsparing i kontanter

35 pct. af befolkningen havde i 2021 en opsparing i kontanter i forhold til 27 pct. af befolkningen i 2019, se figur 9, venstre.¹⁴ En opsparing i kontanter kan være et supplement til investeringer, indestående på en konto eller anden form for værdiopbevaring.

Ifølge Nationalbankens undersøgelser er kontanter til værdiopbevaring blevet mere udbredt på tværs af alle aldersgrupper de senere år.¹⁵ Andelen af borgere mellem 40 og 60 år, der har en opsparing i kontanter, er steget fra 30 pct. i 2019 til 40 pct. i 2021. Desuden havde 11 pct. af denne aldersgruppe en opsparing i kontanter på mere end 10.000 kr., se figur 9, højre. Kontantopsparinger over 10.000 kr. er fortsat ikke så udbredte blandt folk under 40 år.

Danske opsparingsmønstre er som i andre lande

Selv om tendensen til at spare op i kontanter er steget de seneste år i Danmark, så er omfanget på niveau med flere europæiske lande. Tal fra Den Europæiske Centralbank viser, at 34 pct. af borgerne i eurolandene havde en opsparing i kontanter i 2019, og at 8 pct. havde en opsparing på mere end 1.000 euro.¹⁶

Flere lande har siden 2019 rapporteret om en stigende efterspørgsel efter kontanter til værdiopbevaring. Det gælder blandt andet Storbritannien, hvor brugen af kontanter til betalinger er reduceret betydeligt, mens det samlede udestående af kontanter er steget.¹⁷ Dermed ser udviklingen, hvor færre betalinger foretages med kontanter, mens det samlede kontantomløb gradvist stiger, ikke ud til at være isoleret til Danmark.

14 Det er første gang, at Nationalbanken i sin undersøgelse giver borgerne mulighed for at tilkendegive, om de har en opsparing i kontanter, uden at angive værdien heraf.

15 I Nationalbankens undersøgelser fra 2017 og 2019 var opsparing i kontanter mest udbredt blandt de ældste aldersgrupper (60-79 år).

16 Se Den Europæiske Centralbank, *Study on the payment attitudes of consumers in the euro area (SPACE)*, december 2020 ([link](#)).

17 Se Bank of England, *Cash in the time of Covid, Quarterly Bulletin 2020 Q4*, november 2020 ([link](#)).

Anonymitet er den primære årsag til borgernes opsparing i kontanter

Ifølge Nationalbankens undersøgelse er anonymitet den væsentligste årsag i borgernes valg af kontanter til værdiopbevaring. 12 pct. af befolkningen anvender udelukkende på den baggrund kontanter til værdiopbevaring.

Kontanter er såkaldte ihændebeviser. Det betyder, at de kan anvendes og opbevares af den, der besidder dem, uden at efterlade digitale spor. Betalinger og opsparing i kontanter kan derfor være motiveret af et ønske om at beskytte privatlivet. Anonymiteten betyder imidlertid også, at kontanter kan benyttes til ulovlige formål, fx hvidvask, sort arbejde eller skatteunddragelse.¹⁸

Lave indlånsrenter har øget incitamentet til at bruge kontanter som værdiopbevaring

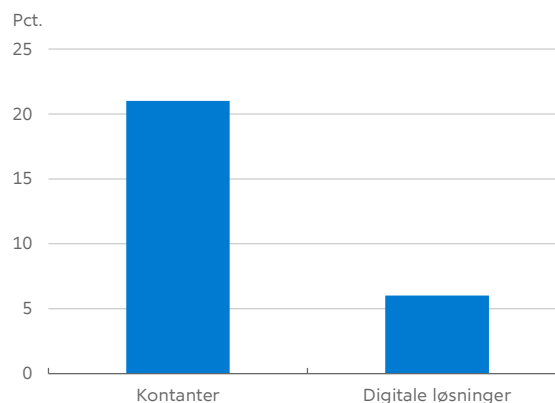
Siden 2019 har de fleste banker i Danmark indført negative indlånsrenter på en andel af borgernes indestående. Det har blandt andet medvirket til en øget efterspørgsel efter investeringsbeviser og puljeordninger, fx pensionspuljer.¹⁹

Samtidig ser det ud til, at de lave indlånsrenter har øget incitamentet til værdiopbevaring i kontanter: Ifølge Nationalbankens seneste undersøgelse har knap 9 pct. af befolkningen en opsparing i kontanter blandt andet som følge af negative renter. Det skal ses i lyset af, at 3 ud af 10 betaler negative renter på en andel af deres indestående i banken, ifølge Finans Danmark.²⁰

Det er vigtigt, at den enkelte borger holder gevinsten af en potentiel rentebesparelse op imod de omkostninger og risici, der er forbundet med at have større beholdninger af kontanter liggende i hjemmet. Kontanter er typisk ikke forsikret mod hverken tyveri eller brand, og ydermere overstiger omkostninger forbundet med indkøb af et pengeskab eller gebyrer til en bankboks hurtigt gevinsten ved at undgå negative indlånsrenter i bankerne.

Negative indlånsrenter får kun i begrænset omfang borgere, der foretrækker at betale digitalt, til at spare op i kontanter

Figur 10

Anm.: Figuren viser andelen af borgere, der har en opsparing i kontanter som følge af negative renter fordelt på deres betalingsvalg i butikker.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

I undersøgelsen angiver borgerne desuden kontanters egenskab som beredskab og præference for løbende at spare op i kontanter som andre hyppige forklaringer på opsparing i kontanter.

Opsparingsmønstre som følge af negative renter afspejles i borgernes betalingsadfærd

Det er især borgere, der foretrækker kontanter til betalinger, som har en tydelig præference for at anvende kontanter til værdiopbevaring. Det er samtidig også denne gruppe borgere, der har øget deres beholdning af kontanter som følge af negative indlånsrenter i banken: Ifølge Nationalbankens undersøgelse har 21 pct. af de borgere, der anvendte kontanter til betalinger, en opsparing i kontanter som følge af negative renter. Kun 6 pct. af borgerne, der udelukkende betalte digitalt, havde en tilsvarende opsparing, se figur 10.

18 Se Betalingsrådet, *Rapport om kontanters rolle i samfundet*, juni 2016 ([link](#)).

19 Se Danmarks Nationalbank, Mandsberg, Otte og Spange, *Privatkunders reaktion på negative renter*, *Danmarks Nationalbank Analyse*, nr. 9, april 2021 ([link](#)).

20 Se Finans Danmark, *De fleste af os betaler ikke negative renter*, januar 2022 ([link](#)).

Hæve- og indskudsmuligheder lever ikke op til en del borgeres forventninger

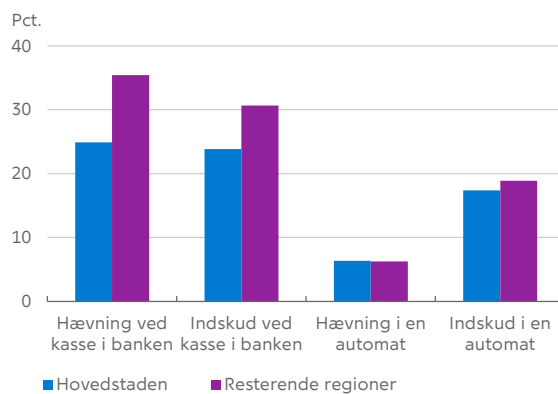
Samlet set tegner Nationalbankens undersøgelse et billede af, at især indskud af sedler og mønter samt betjent ekspedition i bankerne ikke fungerer tilstrækkeligt tilfredsstillende for en del af befolkningen.²¹ Eksempelvis mener 3 ud af 10 borgere, at udbuddet af betjent ekspedition ved kassen ikke opfylder deres behov for at hæve eller indsætte kontanter. En af forklaringerne kan være, at en lang række banker har lukket deres betjente kontantkasser, om end de fleste banker fortsat tilbyder, at kontanter kan bestilles til afhentning i filialen, se boks 3. Det er især i regionerne uden for hovedstaden, at en større del af befolkningen vurderer, at udbuddet ikke lever op til deres forventninger, se figur 11.

Næsten 2 ud af 10 borgere angiver, at muligheden for at indskyde kontanter i en kontantautomat ikke opfylder deres behov. Borgernes syn på indskudsmulighederne kan skyldes, at mønter og beskadigede sedler ikke kan håndteres i kontantautomater, og at bankerne samtidig har lukket en række kassefunktioner. Dette understøttes af, at Nationalbanken modtager henvendelser fra borgere, der oplever, at det er besværligt at indskyde kontanter. Derudover angiver 3 pct. af borgerne, at den eneste grund til, at de har en kontantbeholdning, er, at de oplever, at det er besværligt at indsætte kontanter i banken.

I borgernes syn på hæve- og indskudsmulighederne kan det også spille en rolle, at der de senere år er kommet nye eller højere kundevedtatte gebyrer på visse kontantservices. Gebyrerne skal ses i sammenhæng med, at der for den enkelte bank ikke er samme stordriftsfordele ved at håndtere kontanter, i takt med at kontanter anvendes mindre i samfundet.

21 Det er første gang, at Nationalbanken spørger til borgernes syn på kontantservices i bankerne. Undersøgelsen inkluderer indskud og hævninger af kontanter i kontantautomater og betjent ekspedition ved kassen i banken.

En del borgere er ikke tilfredse med udbuddet af kontantservices Figur 11

Anm.: Figuren viser andelen af borgere, som ikke er tilfredse med udbuddet af de angivne kontantservices i bankerne.
Kilde: Danmarks Nationalbank.

Bankerne er omvendt ikke borgernes eneste mulighed for at tilgå og indlevere kontanter. Der er fortsat bred mulighed for at hæve kontanter andre steder, fx ved at vælge "over beløbet" i en butik. Ifølge undersøgelsen hævdede 40 pct. af befolkningen kontanter i en butik sidste år. Desuden medvirker kontantpligten til, at mønter og sedler, som ikke er beskadigede, kan anvendes til betalinger i butikkerne.

Samlet set kan udviklingen tyde på, at der fremadrettet kan blive behov for at finde nye løsninger til håndtering af sedler og mønter. Eksempelvis er myndighederne i gang med at afdække rammer for, hvordan de i samarbejde med bankerne kan tilbyde at hjælpe de mest udsatte borgere med adgang til kontanter.²²

22 Se pressemeddelelse, Social- og Ældreministeriet, maj 2021 ([link](#)).

Lukning af kontantkasser i Danmark

Boks 3

En lang række pengeinstitutter i Danmark har i de senere år oplevet et markant fald i efterspørgslen efter kontanthåndtering ved kassen i filialerne. Derudover har coronapandemien medvirket til, at flere borgere er blevet mere fortrolige med at benytte digitale betalingsløsninger. I forlængelse heraf har de største banker¹ i Danmark lukket langt hovedparten af alle betjente kontantkasser.

Nordea Bank, Jyske Bank, Sydbank, Nykredit Bank, Spar Nord Bank og Arbejdernes Landsbank har alle meddelt, at de ikke længere udbyder betjent kontanthåndtering i deres filialer. Danske Bank tilbyder fortsat betjent kontanthåndtering i de fire største byer i Danmark og i Rønne. Imidlertid tilbyder langt de fleste banker fortsat, at kontanter kan bestilles til afhentning i filialen.

Størstedelen af bankerne tilbyder også kontanthåndtering via ud- og indbetalingsautomater, hvor borgere kan hæve og indsætte kontanter på alle tidspunkter af døgnet. Derudover tilbyder flere banker indskud af mønter i mønttællere i og uden for bankens åbningstid.

¹ De største banker afgrænses i undersøgelsen ud fra, om de er systemisk vigtige institutter, såkaldte SIFI-institutter.

Tabelanneks – kontanter

Kontantbetalinger i fysisk handel, 2017-21			Tabel A1
	2021	2019	2017
Antal kontantbetalinger (mio. stk.)	257,2	341,8	454,5
Værdi af kontantbetalinger (mia. kr.)	42,9	48,7	82,5
Andel af det samlede antal betalinger (pct.)	12	16	23
Andel af den samlede værdi af betalinger (pct.)	9	10	16

Anm.: Data er baseret på besvarelser fra 1.712 repræsentativt udvalgte borgere i alderen 15-79 år. Undersøgelsens usikkerhed er +/- 2 procentpoint ved spørgsmål med udgangspunkt i hele stikprøven, men er større ved opdeling på aldersgrupper og delspørgsmål, hvor antallet af besvarelser er lavere. Stikprøven danner grundlag for analysens aggregerede resultater, se boks 1. Fysisk handel inkluderer alle fysiske salgssteder, betjening ved kassen i en bank eller på posthuset samt selvbetjeningsmiljøer, fx ved Storebæltsforbindelsen eller en billetautomat på togstationen. Værdien af kontantbetalingerne er angivet i løbende priser.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

Kontantbetalinger som andel af det samlede antal betalinger fordelt på alder, 2017-21								Tabel A2
Pct.	15-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70-79 år	15-79 år	
Andel af de samlede betalinger i fysisk handel (2021)	6	15	12	17	13	19	12	
Andel af de samlede betalinger i fysisk handel (2019)	4	17	12	19	24	22	16	
Andel af de samlede betalinger i fysisk handel (2017)	9	20	24	28	26	40	23	

Anm.: Data er baseret på besvarelser fra 1.712 repræsentativt udvalgte borgere i alderen 15-79 år. Undersøgelsens usikkerhed er +/- 2 procentpoint ved spørgsmål med udgangspunkt i hele stikprøven, men er større ved opdeling på aldersgrupper og delspørgsmål, hvor antallet af besvarelser er lavere. Stikprøven danner grundlag for analysens aggregerede resultater, se boks 1. Fysisk handel inkluderer alle fysiske salgssteder, betjening ved kassen i en bank eller på posthuset samt selvbetjeningsmiljøer, fx ved Storebæltsforbindelsen eller en billetautomat på togstationen.

Kilde: Danmarks Nationalbank.

UDGIVELSER

NYT

Nyt giver et hurtigt og tilgængeligt indblik i en Analyse, et Economic Memo, et Working Paper eller en Rapport fra Nationalbanken. Nyt udkommer løbende.

ANALYSE

Nationalbankens Analyseserie har fokus på økonomiske og finansielle forhold. Nogle af analyserne udkommer med fast frekvens, fx *Udsigter for dansk økonomi* og *Finansiel stabilitet*, der begge udkommer halvårligt. Andre analyser udkommer løbende.

RAPPORT

Nationalbankens Rapportserie er tilbagevendende rapporter og beretninger om Nationalbankens virke. Det er fx *Årsrapport* og *Statens låntagning og gæld*.

ECONOMIC MEMO

Economic Memo er en mellemting mellem en Analyse og et Working Paper og viser ofte forfatterens igangværende analysearbejde. Serien henvender sig primært til fagpersoner. Economic Memo udkommer løbende.

WORKING PAPER

Working Paper præsenterer forskningsarbejde udført af ansatte i Nationalbanken og samarbejdspartnere. Serien henvender sig primært til fagpersoner og folk med interesse for den akademiske tilgang. Working Paper udkommer løbende.

Analysen består af en dansk og engelsk version.
I tilfælde af tvivl om oversættelsens korrekthed gælder den danske version.

DANMARKS NATIONALBANK
LANGELINIE ALLÉ 47
2100 KØBENHAVN Ø
WWW.NATIONALBANKEN.DK

Redaktionen er afsluttet
10. februar 2022

**DANMARKS
NATIONALBANK**

Jakob Mølgaard Heisel
Senior Retail
Payments Economist
jmhe@nationalbanken.dk

FINANSIEL STABILITET

KONTAKT

Teis Hald Jensen
Kommunikations-
og presserådgiver

tehj@nationalbanken.dk
+45 3363 6066

SEKRETARIAT
OG KOMMUNIKATION